

**Onderzoek  
Drentse Energie Organisatie (DEO)**



Assen, 4 maart 2016

Geachte leden,

De Commissie van Onderzoek heeft een onderzoek naar de Drentse Energie Organisatie (DEO) uit laten voeren door de griffie. Hierbij bied ik u, namens de Commissie van Onderzoek, de rapportage van het onderzoek aan.

Het onderzoek gaat in op de vraag in welke mate DEO bijdraagt aan de provinciale energie-doelstellingen. Daarnaast brengt het de bijsturingmogelijkheden van de Staten bij DEO in beeld.

Met het onderzoek worden Provinciale Staten in hun kaderstellende en controlerende rol ondersteund; de resultaten dragen bij aan de voorbereiding op de behandeling van de Midterm review en het nieuwe beleidsplan van DEO, die dit voorjaar aan de Staten worden gepresenteerd.

Voor vragen over het onderzoek kunt u zich wenden tot mevrouw Boedeltje (e-mail: [m.boedeltje@drentsparlement.nl](mailto:m.boedeltje@drentsparlement.nl) of tel. (0592) 365053).

Namens de Commissie van Onderzoek,

J.L. Stel  
Voorzitter Commissie van Onderzoek



## 1 INLEIDING

Deze rapportage presenteert de resultaten van het door de griffie uitgevoerde onderzoek naar de Drentse Energie Organisatie (DEO). De CDA-fractie heeft de Commissie van Onderzoek, ter voorbereiding op de midterm review en het hernieuwde beleidsplan van DEO die binnenkort verschijnen, gevraagd een onderzoek naar DEO uit te voeren. Dit mede vanwege het feit dat DEO als verbonden partij op afstand staat van Provinciale Staten (PS). De Commissie van Onderzoek heeft dit verzoek overgenomen.

Het onderzoek focust zich op twee onderwerpen. Ten eerste de sturings- en informatiepositie van PS ten aanzien van DEO. Kaderstelling en controle door PS vindt op afstand plaats, omdat DEO een verbonden partij is. Dit onderzoek brengt de positie van PS ten aanzien van DEO en de wijze waarop bijsturing mogelijk is in beeld.

De tweede focus betreft de vraag in hoeverre DEO bijdraagt aan de realisatie van de Drentse energiedoelen. DEO is opgericht met als doel bij te dragen aan de energietransitie in Drenthe; de reductie van CO<sub>2</sub> uitstoot en verduurzaming van het energiegebruik. Hiertoe is door de provincie ruim 29 miljoen euro subsidie verstrekt aan DEO. Naast de mate waarin DEO bijdraagt aan de Drentse energieambities, is gekeken naar de ervaringen van initiatiefnemers van projecten met de ondersteuning door DEO. Hierbij is specifiek aandacht voor ervaringen met revolverend financieren. Opgemerkt dient te worden dat het onderzoek niet de doelmatigheid van de organisatie DEO betreft.

Samengevat richt het onderzoek zich op de volgende twee vragen:

1. Welke betrokkenheid hebben PS ten aanzien van DEO en in hoeverre en hoe is bijsturing mogelijk ten behoeve van de controlerende en kaderstellende rol van PS?
2. In hoeverre draagt DEO als instrument bij aan het bereiken van de provinciale energiedoelen?

In het verlengde van de tweede vraag wordt de volgende deelvraag gesteld:

- In hoeverre speelt het gegeven dat DEO met revolverende financiering werkt een rol in de uiteindelijke realisatie van projecten?

Ter aanvulling op de onderzoeksvragen is gekeken naar energieorganisaties in andere provincies.

Onderzoeksvraag 1 is beantwoord aan de hand van documentstudie. Het gaat hierbij om stukken met betrekking tot de organisatie van DEO, zoals statuten. Ook is gebruik gemaakt van de handreiking (Statenstuk 2014-605) en het protocol verbonden partijen (Statenstuk 2014-644).

Onderzoeksvraag 2 is beantwoord door middel van documentstudie en interviews. In de bijlage is een lijst met bestudeerde documenten opgenomen. Aan de start van het onderzoek is een informatief gesprek gevoerd met de directeur van DEO en ambtenaren uit het team Milieu Bodem en Energie en het team Subsidies en Inkoop. Daarnaast zijn interviews afgenomen met initiatiefnemers van projecten. Hierbij is spreiding gezocht in de omvang en de aard van de projecten. Ook zijn initiatiefnemers geïnterviewd van projecten die geen doorgang hebben gevonden. Aan het einde van het onderzoek is nogmaals gesproken met de directeur van DEO voor een feitencheck met betrekking tot de werkwijze en cijfers van DEO. In de bijlage is een lijst met geïnterviewden opgenomen.

Met de beantwoording van de onderzoeksvragen worden PS in hun kaderstellende en controlerende rol ondersteund; de resultaten dragen bij aan de voorbereiding op de behandeling van de Midterm review en het nieuwe beleidsplan van DEO.

De rapportage begint met de conclusies en aanbevelingen in hoofdstuk 2, deze vatten het onderzoek samen. In de overige hoofdstukken zijn de uitgebreide bevindingen beschreven.

## 2 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

### 2.1 Conclusies

Op basis van de bevindingen uit onderliggend onderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt worden beantwoord:

1. *Welke betrokkenheid hebben PS ten aanzien van DEO en in hoeverre en hoe is bijsturing mogelijk ten behoeve van de controlerende en kaderstellende rol van PS?*

De midterm review en het nieuwe beleidsplan bieden bij uitstek mogelijkheden tot bijsturing op gestelde kaders en randvoorwaarden. PS kunnen hun reactie geven op het beleidsplan 2016-2020.

Tijdens de exploitatiefase (uitvoeringsfase) kunnen PS aan Gedeputeerde Staten (GS) punten meegeven als input voor het bestuurlijk overleg met DEO. Ook kunnen PS gebruik maken van het vaste agendapunt 'verbonden partijen' om informatie te vragen of zaken aan de orde te stellen.

2. *In hoeverre draagt DEO als instrument bij aan het bereiken van de provinciale energiedoelen?*

Over de bijdrage van DEO aan de provinciale energiedoelen kan het volgende worden geconcludeerd:

- De doelstelling van de provincie Drenthe is om in 2020 een reductie van 0,7 Mton CO<sub>2</sub> per jaar te realiseren. DEO draagt hier vooralsnog (tot en met 2015) 0,06 Mton (8,6%) per jaar aan bij.
- De door DEO ondersteunde projecten en regelingen leverden 376,7 TJ duurzame energie in 2015. Dit is 9,4% van de totale opgewekte duurzame energie in Drenthe in 2013.
- Regelingen voor kleinere initiatieven dragen mede door hun maatschappelijk rendement bij aan de provinciale doelstellingen. Het gaat hierbij om doorwerking naar leden en omwonenden van maatschappelijke organisaties en sportverenigingen die, vanwege hun binding met en door toe doen van deze organisaties, overgaan op duurzaam energiegebruik. Daarnaast dragen deze kleinere regelingen bij aan de bewustwording over duurzaamheid.
- In 2015 zijn ongeveer 70 projecten ondersteund met inhoudelijke en/of financiële expertise. Hiervan zijn er 22 gefinancierd. Van de overige projecten lopen er nog 44. Tevens is sprake van ondersteuning met expertise bij de projecten waarvoor financiering wordt aangevraagd. De initiatiefnemers zijn positief over deze ondersteuning.
- Van de 29 miljoen euro subsidie aan DEO heeft 22 miljoen euro in 2015 een financieringsbestemming. De in het huidige beleidsplan geformuleerde ambitie is hiermee bereikt; beoogd was dat 17 miljoen in 2015 een bestemming zou hebben. Er is nog ruim 7 miljoen (minus de organisatiekosten voor DEO) beschikbaar. Verwacht wordt dat het grootste deel van de middelen is uitgezet in 2017 en dat DEO langzamerhand zal overgaan in een beheersorganisatie.
- De ambitie uit het huidige beleidsplan met betrekking tot het aantal gerealiseerde projecten is gehaald. Er bevinden zich 32 projecten en 62 energieleningen in de exploitatiefase, in het beleidsplan werden 20 projecten beoogd.

Bij de beantwoording van de onderzoeksvraag dient het volgende in ogenschouw te worden genomen:

- De verwachting is dat de provinciale energiedoelstellingen in 2020 niet door de provincie gehaald worden (zie p.9):
  - De doelstelling om te komen tot een 20% lagere CO<sub>2</sub> uitstoot in 2020 ten opzichte van 1990, wat neerkomt op een CO<sub>2</sub> uitstoot van 3Mton in 2020, wordt niet gehaald. De prognose voor 2020 is een hogere CO<sub>2</sub> uitstoot van 3,3 Mton.
  - De doelstelling om in Drenthe te komen tot een aandeel van 16% duurzaam energieverbruik op het totale energieverbruik in 2020 wordt niet gehaald. De prognose is dat dit aandeel 13,6% zal zijn.
- Bij de beoordeling van de bijdrage van DEO aan de energiedoelstellingen dient de verhouding tussen de subsidie aan DEO, 29 miljoen euro (welke revolverend wordt ingezet en na beëindiging van DEO terugvloeit naar de provincie), en de totale kosten om de energiedoelstellingen te bereiken in ogenschouw te worden genomen. Deze kosten worden door de provincie Fryslân, die vergelijkbare doelstellingen hanteert, geschat tussen de 900 miljoen en 1 miljard euro. Aangezien Drenthe kleiner is, worden de kosten voor Drenthe op 800 miljoen euro geschat (zie p.9).
- Veel door DEO gefinancierde projecten maken gebruik van de landelijke Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie (SDE+) subsidie. Deze subsidie wordt voor een maximale hoeveelheid te produceren energie afgegeven. Projecten kunnen vaak meer energie produceren, maar doen dit niet omdat dit niet rendabel is.
- De initiatiefnemers van projecten geven aan in vergelijking met andere provinciale fondsen de meest positieve ervaringen te hebben met DEO. Opvallend hierbij is, dat andere provinciale energiefondsen een veel groter budget hebben, maar relatief gezien minder projecten realiseren dan DEO.
- De doelstelling van DEO 'zoveel mogelijk bijdragen aan de provinciale energiedoelstellingen' is weinig concreet (zie p.6). Het antwoord op de vraag of de doelstelling gehaald is, is hiermee een subjectieve.

Bovenstaande in ogenschouw nemende kan geconcludeerd worden, dat DEO met het beschikbare subsidiebedrag verhoudingsgewijs een goede bijdrage levert aan het bereiken van de provinciale energiedoelstellingen.

3. *In hoeverre speelt het gegeven dat DEO met revolverende financiering werkt een rol in de uiteindelijke realisatie van projecten?*

- Het revolverend financieren vormt geen belemmering bij de realisatie van projecten; financiering door DEO is vaak noodzakelijk voor de realisatie van projecten.
- De oorzaken van het afvallen van projecten zijn extern en liggen niet in de financiering door DEO.

*Overige conclusies die zijn voortgekomen uit het onderzoek zijn:*

- De verschillende provinciale regelingen en initiatieven op het gebied van duurzaamheid, zoals Green Deals maar ook initiatieven vanuit de NOM of SNN, zijn door initiatiefnemers lastig te overzien.
- Initiatiefnemers lopen tegen verschillen tussen gemeentelijk beleid onderling en provinciaal beleid aan.
- Naast financiering en kennisoverdracht verbindt DEO verschillende partijen met elkaar, waardoor projecten gerealiseerd kunnen worden.

## 2.2 Aanbevelingen

### *Aanbevelingen ten aanzien van DEO*

- In 2017 zal DEO langzamerhand overgaan in een beheersorganisatie, omdat dan het grootste deel van het budget is uitgezet. In het nieuwe beleidsplan en de midterm review wordt ingegaan op de plannen hiervoor. De huidige doelstelling, die gericht is op de bijdrage van projecten aan duurzaam energiegebruik en CO<sub>2</sub> reductie, zou aangevuld kunnen worden. Te denken valt aan doelstellingen met betrekking tot kennisoverdracht en het bewustwordingsproces rondom duurzaam energiegebruik. Daarnaast zou DEO, zoals zij dat nu ook al doet, partijen met elkaar kunnen verbinden.

### *Aanbevelingen ten aanzien van de rol van de provincie*

- De provincie zou een overzicht kunnen bieden van de verschillende provinciale regelingen op het gebied van duurzaamheid en deze waar mogelijk met elkaar koppelen, zodat een eenduidig beeld naar buiten ontstaat.
- De provincie zou een coördinerende rol kunnen spelen bij de afstemming tussen gemeentelijk en provinciaal duurzaamheidsbeleid, zodat meer uniformiteit en samenwerking ontstaat.
- In het energierapport 'Transitie naar duurzaam'<sup>1</sup> van het Ministerie van Economische zaken wordt aangegeven dat komend jaar door middel van dialoog tot een visie op en bewustwording over duurzame energie gekomen moet worden. Deze energiedialoog dient zoveel mogelijk aan te sluiten op reeds bestaande initiatieven. Medeoverheden worden door het Ministerie actief benaderd met de vraag onderdelen van de dialoog te organiseren. De provincie Drenthe zou hiervoor aansluiting kunnen zoeken bij de ervaring van DEO met dergelijke informatieve (bewustwordings)bijeenkomsten.

---

<sup>1</sup> <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/01/18/energie rapport-transitie-naar-duurzaam>



### 3 BETROKKENHEID EN STURINGSPOSITIE VAN DE STATEN BIJ DEO

In dit hoofdstuk wordt de eerste onderzoeksvraag beantwoord:

Welke betrokkenheid hebben PS ten aanzien van DEO en in hoeverre en hoe is bijsturing mogelijk ten behoeve van de controlerende en kaderstellende rol van PS?

DEO is een verbonden partij en staat hierdoor op afstand van de Staten. In bijlage 1 is een beschrijving opgenomen van de sturingsmogelijkheden van PS bij verbonden partijen in algemene zin. In bijlage 2 is de oprichting van de verbonden partij DEO en de wijze waarop DEO organisatorisch is vormgegeven opgenomen. Kortweg doen de sturingsmogelijkheden bij een verbonden partij zich voor tijdens 1) de oprichting en 2) momenten van evaluatie; in deze fase kunnen kaders en randvoorwaarden worden herzien.

Tijdens de exploitatiefase (uitvoeringsfase) zijn de sturingsmogelijkheden voor PS beperkter. PS worden in het geval van DEO in deze fase geïnformeerd via de reguliere P&C cyclus van de provincie Drenthe en door middel van het jaarverslag en de begroting van DEO. GS leggen hierbij, conform het protocol verbonden partijen, een relatie naar de provinciale doelen. PS hebben in deze fase geen directe bijsturingsmogelijkheden. Zij kunnen aan GS wel punten meegeven als input voor het bestuurlijk overleg met DEO. Ook kunnen PS gebruik maken van het vaste agendapunt 'verbonden partijen' om informatie te vragen of zaken aan de orde te stellen.

De komende midterm review en het nieuwe beleidsplan vormen een evaluatiemoment. Dit betekent dat bijsturing door PS mogelijk is; PS kunnen een reactie geven op het beleidsplan van DEO, GS stellen vervolgens het beleidsplan vast. De evaluatie betreft niet de meerjarige subsidieafspraken. Deze zijn dan ook geen onderwerp van eventuele bijsturing. In bijlage 2 wordt kort ingegaan op de subsidieafspraken.

Op basis van het bovenstaande kan de eerste vraag naar betrokkenheid en sturingsmogelijkheden voor PS als volgt worden beantwoord:

De midterm review en het nieuwe beleidsplan bieden mogelijkheden tot bijsturing op gestelde kaders en randvoorwaarden. PS kunnen een reactie geven op het beleidsplan. Tijdens de daarop volgende exploitatiefase (uitvoeringsfase) zijn de bijsturingsmogelijkheden beperkter; PS kunnen aan GS punten meegeven als input voor het bestuurlijk overleg met DEO. Ook kunnen PS gebruik maken van het vaste agendapunt 'verbonden partijen'.

## 4 DE DRENTSE ENERGIE ORGANISATIE EN PROVINCIALE DOELEN

In dit hoofdstuk worden de doelstellingen van DEO, de provinciale energiedoelstellingen en de landelijke energiedoelstellingen beschreven en met elkaar in verband gebracht. In bijlage 2 is enige achtergrondinformatie over de oprichting en organisatie van DEO opgenomen.

### 4.1 Doelstellingen

#### *Energiedoelstellingen provincie Drenthe*

De provinciale energiedoelstellingen zijn (Begroting 2016 onder product 5.1):

1. het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, een reductie van CO<sub>2</sub> uitstoot door energiegebruik die 20% lager is dan in 1990. Dit komt neer op een beoogde uitstoot van 3,0 Mton (Megaton) in 2020;
2. het stimuleren van, en het leveren van een bijdrage aan, de productie van hernieuwbare energie van 16% van het totale energiegebruik in Drenthe in 2020.  
Hernieuwbare energie wordt geproduceerd door onder andere: zonne-energie, windenergie, bodemenergie, waterkrachtinstallaties, biomassa, stortgas en biogas.

De provinciale doelstellingen zijn afgeleid uit Europese regelgeving en het op 6 september 2013 afgesloten Energieakkoord met het Rijk en ruim veertig andere partijen. Het kabinet brengt in het najaar van 2016<sup>2</sup> een evaluatie van het Energieakkoord en een nieuwe beleidsagenda uit.

#### *Doelstelling DEO*

De doelstelling van DEO is als volgt (art. 2 Statuten DEO<sup>3</sup>):

“Eraan bijdragen dat de energietransitie doelstellingen van de provincie Drenthe zoveel mogelijk zullen en kunnen worden gerealiseerd. De stichting zal zich hiertoe richten op het benutten van kansen om duurzame energieprojecten op te starten en/of te begeleiden en op het wegnemen van knelpunten die de realisatie van duurzame energieprojecten kunnen belemmeren”.

DEO geeft uitvoering aan deze doelstelling door middel van de in het huidige beleidsplan geformuleerde ambities voor 2015 met betrekking tot het aantal te realiseren projecten en de uit te zetten middelen in 2015. Er worden door DEO in het beleidsplan geen uitspraken gedaan over de bijdrage aan de provinciale energiedoelstellingen door deze projecten.

De provinciale energiedoelstellingen zijn het reduceren van CO<sub>2</sub> uitstoot van 3,0 Mton in 2020 en een toename van hernieuwbaar energiegebruik van 16% van het totale energiegebruik in 2020. DEO heeft als doel zoveel mogelijk bij te dragen aan deze energiedoelstellingen van de provincie.

### 4.2 Werkwijze DEO

DEO geeft in haar statuten (art.2 lid 2) aan haar doelstellingen te willen bereiken door:

- a. het werven van fondsen en subsidies welke kunnen bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen;
- b. het stimuleren, ontwikkelen, opzetten, begeleiden, faciliteren, coördineren en ondersteunen van duurzame energie projecten op alle mogelijke manieren, alsmede

<sup>2</sup> Deze evaluatie wordt uitgevoerd naar aanleiding van de bevindingen uit het bovengenoemde Energierapport transitie naar duurzaam (2016) en de afspraken die voortkomen uit het klimaatakkoord dat in december 2015 tijdens de klimaatop in Parijs gesloten is,

<sup>3</sup> De statuten zijn vastgesteld door de Raad van Toezicht en GS.

- c. alle overige toegestane middelen die aan de verwezenlijking van de doelstelling dienstig kunnen zijn.

Ondersteuning gebeurt zowel in financiële zin door het verstrekken van leningen en garantiestelling, als door inhoudelijke ondersteuning (door DEO 'kennisontzorging' genoemd), bijvoorbeeld bij de aanvraag van landelijke subsidies voor zonnepanelen (de SDE+ subsidie). Voor wat betreft financiering werkt DEO, zoals in de inleiding aangegeven, met revolverend financieren. Dit houdt in dat initiatiefnemers geen subsidie ontvangen, maar gebruik maken van een lening die door DEO wordt verstrekt. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat het moet gaan om projecten die zonder de financiering van DEO niet gerealiseerd kunnen worden; wanneer een initiatiefnemer de mogelijkheid heeft om volledig door de bank gefinancierd te worden, komt deze niet in aanmerking voor financiering door DEO.

Voor het aanvragen van financiering en het beoordelen van deze aanvragen zijn regels en voorwaarden opgesteld welke zijn vastgelegd in een Investeringsreglement, het Handboek Drentse Energie Organisatie en de Algemene inkoopvoorwaarden. In het handboek wordt stap voor stap beschreven welke acties en documenten van de initiatiefnemer verlangd worden, welke acties vanuit DEO plaatsvinden, en wat de resultaten van elke fase zijn. Indien door de initiatiefnemer gewenst, levert DEO ondersteuning bij het opstellen van de benodigde documenten.

Als de directeur van DEO akkoord is met de financieringsaanvraag dient deze goed gekeurd te worden door de Raad van Toezicht (RvT). Het project, de risico's, voorwaarden en de financieringsopzet worden door DEO weergegeven in een financieringsmemorandum waar de RvT al dan niet de goedkeuring aan verleend. Na goedkeuring door de RvT sluit DEO met de initiatiefnemer een leningsovereenkomst.

## 5 BIJDRAGE VAN DEO AAN DE REALISATIE VAN DE ENERGIEDOELSTELLINGEN

In dit hoofdstuk worden de tweede onderzoeksvraag en de bijbehorende vraag over revolverend financieren beantwoord:

- In hoeverre draagt DEO als instrument bij aan het bereiken van de provinciale energiedoelen?
- In hoeverre speelt het gegeven dat DEO met revolverende financiering werkt een rol in de uiteindelijke realisatie van projecten?

Om deze vraag te beantwoorden, wordt de bijdrage aan de energietransitie in cijfers weergegeven. Daarna worden de bevindingen uit de interviews en documentstudie beschreven met betrekking tot revolverend financieren en de ervaringen van initiatiefnemers met DEO. Zoals in de inleiding aangegeven, zijn 12 projecten geselecteerd. Er is geprobeerd een zo representatief beeld neer te zetten qua omvang en aard van de projecten. In bijlage 5 is een lijst met geïnterviewden opgenomen. De hieronder genoemde punten zijn door een meerderheid van de initiatiefnemers naar voren gebracht. De bevindingen kunnen als breed gedragen gezien worden.

### 5.1 Bevindingen in cijfers

#### *Bijdrage aan CO<sub>2</sub> reductie*

De grote projecten en kleinere regelingen die tot en met 2015 worden ondersteund door DEO leveren 55.409 ton (0,06 Mton) CO<sub>2</sub> reductie op per jaar. Het gaat hierbij om 32 grote projecten en 62 kleinere regelingen<sup>4</sup>. In het jaarverslag van 2014 is opgenomen, dat met name de financiering van projecten op het gebied van biovergisting en de benutting van restwarmte een grote bijdrage hebben geleverd aan de doelstellingen. In bijlage 4 is een overzicht van de CO<sub>2</sub> reductie over de afgelopen jaren en een prognose tot en met 2030 in Drenthe weergegeven.

De doelstelling van de provincie Drenthe is om in 2020 een reductie van 0,7 Mton CO<sub>2</sub> per jaar te realiseren. DEO draagt hier vooralsnog (tot en met 2015) 0,06 Mton (8,6%) per jaar aan bij.

#### *Bijdrage aan duurzaam energiegebruik*

Zowel de grote projecten als kleinere regelingen leverden 376,7 Terajoule (TJ) duurzame energie in de periode tot en met eind 2015. De doelstelling met betrekking tot duurzame energie, is dat deze 16% van het totale energieverbruik in 2020 dient te zijn. Het is lastig de cijfers van DEO aan het totale energieverbruik en het duurzame energieverbruik in Drenthe te relateren; de laatste cijfers dateren uit 2013<sup>5</sup>. Om toch enige uitspraak te doen over de bijdrage van DEO aan het duurzame energieverbruik worden de cijfers uit 2015 gerelateerd aan de provinciale cijfers uit 2013. De ontwikkelingen in Drenthe tot 2015 zijn hierbij dus niet meegenomen.

Het aandeel duurzame energie van de projecten van DEO komt neer op 9,4% van de totale opgewekte duurzame energie in Drenthe in 2013, dat 4013 TJ bedroeg. De totaal verbruikte energie in Drenthe in 2013 was ruim 69.000 TJ, het percentage duurzame energie hierin was 5,8%.

De door DEO ondersteunde projecten en regelingen leverden 376,7 TJ duurzame energie in 2015. Dit is 9,4% van de totale opgewekte duurzame energie in Drenthe in 2013.

<sup>4</sup> In het jaarverslag van 2015 is een uitgebreid overzicht gegeven van de projecten en kleinere regelingen, de financieringsbestemming hiervan en de bijdrage aan de energiedoelstellingen.

<sup>5</sup> De provincie laat vanwege de kosten die hiermee gemoeid zijn, eens in de twee jaar een Energiebalans door ECN opmaken. Het laatst is dit voor het laatste gedaan over het jaar 2013, deze cijfers zijn in 2015 gepubliceerd. De resultaten hiervan zijn weergegeven in de rapportage van het ECN 'Energie en emissies Drenthe 2013, 2020, 2023 en 2030'.

### Kanttekeningen bij het beoordelen van de bijdrage van DEO aan energiedoelstellingen

Bij het beoordelen van bovenstaande cijfers dienen een aantal kanttekeningen te worden gemaakt.

#### *Prognose over haalbaarheid provinciale doelstellingen*

In de rapportage 'Energie en emissies Drenthe,' dat de provincie Drenthe op heeft laten maken, is aangegeven dat de doelstellingen van de provincie Drenthe rond CO<sub>2</sub> reductie en duurzaam energiegebruik in 2020 niet gehaald worden. De prognose is dat in 2020 in plaats van een CO<sub>2</sub> emissie van 3Mton een hogere uitstoot van 3,3 Mton bereikt wordt. Voor duurzaam energieverbruik geldt dat, in plaats van de in de doelstelling beoogde 16% duurzame energie, een aandeel van 13,6% duurzame energie bereikt wordt. In bijlage 3 zijn de landelijke prognoses en de prognoses van duurzaam energieverbruik tot 2030 in Drenthe opgenomen.

#### *Verhouding subsidiebedrag DEO en totale kosten voor bereiken provinciale doelstellingen*

Bij de beoordeling van bovenstaande cijfers dient rekening te worden gehouden met de verhouding tussen het subsidiebedrag aan DEO en de totale kosten voor het bereiken van de energiedoelstellingen. De provincie Fryslân heeft berekend wat haar kosten zijn om de doelstellingen te bereiken<sup>6</sup>. De doelstellingen van Fryslân zijn gelijk aan die van Drenthe en de kosten om deze in Fryslân te bereiken worden geraamd tussen de 900 miljoen en 1 miljard euro. Hoewel de uitgangssituatie van Fryslân kan verschillen en Drenthe een kleinere provincie is, kan hieruit afgeleid worden dat de kosten om de doelstellingen te bereiken ook voor de provincie Drenthe aanzienlijk zijn. Deze zijn niet berekend, maar worden door de provincie geschat op 800 miljoen. De subsidie van 29 miljoen aan DEO (hetgeen revolverend wordt ingezet en na beëindiging DEO terugkomt naar de provincie) en de bijdrage die DEO hiermee kan leveren aan de provinciale doelstellingen, dient te worden afgezet tegen de totale kosten om de doelstellingen te bereiken.

#### *Verskil in methoden berekening CO<sub>2</sub> emissie*

Een derde punt waarmee bij de beoordeling van de bijdrage aan de doelstellingen rekening moet worden gehouden is dat, om het energie-en klimaatbeleid te monitoren, nationaal en internationaal geen algemeen geaccepteerde standaardwaarden bestaan voor de CO<sub>2</sub>-emissies of het fossiel energiegebruik per eenheid elektriciteit. In Nederland heeft dit geleid tot de situatie dat verschillende methoden en kengetallen worden gehanteerd<sup>7</sup>. DEO hanteert dezelfde methode als de provincie, waardoor de cijfers vergelijkbaar zijn. De provincie maakt echter naast eigen berekeningen gebruik van verschillende bronnen als de Emissieregistratie en het Energie onderzoekscentrum Nederland (ECN), die verschillende methoden gebruiken voor het berekenen van emissiewaarden. Dit leidt bijvoorbeeld tot verschillende emissiewaarden voor 1990, het jaar waartegen de doelstellingen voor 2020 worden afgezet.

#### *Landelijke SDE+ subsidie*

Bij zowel CO<sub>2</sub> reductie als duurzame energie opbrengst van de door DEO gefinancierde projecten dient te worden opgemerkt dat de meeste projecten naast financiering door DEO gebruik maken van de landelijke SDE+ subsidie. Deze regeling heeft als doel bij te dragen aan de duurzame energiedoelstelling van 16% duurzame energie in 2020. De subsidie is nodig om de productie van duurzame energie rendabel te maken; de aanvrager ontvangt boven op de prijs voor grijze stroom een subsidie per kwh. De subsidiebeschikking wordt afgegeven voor een maximale hoeveelheid kilowattuur (kwh). Initiatiefnemers geven aan niet meer te produceren dan deze hoeveelheid, omdat zij anders verlies leiden op de productie. De SDE+ subsidie werkt in die zin beperkend; de door DEO gefinancierde projecten zullen niet meer bijdragen aan de provinciale doelstellingen dan waarvoor zij gesubsidieerd worden, terwijl sommigen de capaciteit hiertoe wel hebben.

<sup>6</sup> Provincie Fryslân, Duorsume enerzjy yn Fryslân, Energiegebruik en productie van duurzame energie (2010, 2015, 2020).

<sup>7</sup> Agentschap NL, CBS, ECN en planbureau voor de leefomgeving (2012), Berekening van de CO<sub>2</sub> emissies, het primair energie gebruik en het rendement van elektriciteit in Nederland.

### Doelstelling DEO

De doelstelling van DEO is 'het zoveel mogelijk bijdragen aan de energietransitie'. Wat wordt verstaan onder 'zoveel mogelijk' is niet nader gedefinieerd. Derhalve is geen objectief oordeel te vellen of DEO haar doelstellingen haalt.

### Stand van zaken projectfinanciering

In tabel 1 is de financiering van de projecten en regelingen tot en met 2015 weergegeven.

Financieringsbestemming (Totaal)	Reservering projectaanvragen	Gefinancierde projecten	
€22,0 mln	€5,3 mln	€16,8 mln **	
		Depot/gereserveerd	Uitgezet
		€5,4 mln	€11,1 mln*

Tabel 1 verdeling financieringsbestemming.

\* Dit betreft cumulatieve bedragen. In 2013 - 2015 is op deze bedragen afgelost door leningnemers

\*\* Inclusief € 300.000 aan financieringen die zijn afgesloten

In tabel 1 is te zien dat 22 miljoen euro een bestemming in de vorm van projecten en regelingen heeft. In totaal is 29 miljoen euro subsidie aan DEO verstrekt. Dit betekent dat er nog 7 miljoen (minus de organisatiekosten voor DEO) subsidie beschikbaar is voor projecten en regelingen.

In de tabel is te zien dat 5,4 miljoen euro voor lopende projecten is gereserveerd. Uit de interviews blijkt dat in sommige gevallen de initiatiefnemer vertraging op loopt bij het starten van een project, waardoor de middelen nog in depot staat bij DEO. Ook kan het zijn dat nog niet aan alle financieringsvoorwaarden is voldaan en om die reden de financiering nog in depot staat.

In de GS-brief d.d. 1 juli 2015 bij het jaarverslag van 2014 wordt geconcludeerd, dat DEO halverwege de looptermijn op koers ligt met het uitzetten van middelen. Bij gelijk blijvend investeringsklimaat en financieringstempo zal DEO na 2017 overgaan in een beheersorganisatie. In het beleidsplan 2016-2020 zal DEO op haar plannen voor die periode in gaan. De provinciale standpunten ten aanzien van DEO en haar rol in de energietransitie zullen hierin worden meegenomen, zo wordt aangegeven in bovengenoemde GS-brief.

In hoofdstuk 4 is aangegeven, dat DEO uitvoering geeft aan haar doelstelling door middel van de in het beleidsplan geformuleerde ambities. Deze betreffen het aantal te realiseren projecten en de uit te zetten middelen in 2015. De ambitie was dat in 2015 zich 20 projecten in de exploitatiefase zouden bevinden. Deze ambities zijn waargemaakt; er bevinden zich 32 projecten en 62 energieleningen in de exploitatiefase. Ook de ambitie met betrekking tot de uit te zetten middelen is gerealiseerd; beoogd was dat 17 miljoen euro in 2015 een financieringsbestemming zou hebben, daadwerkelijk is dit 22 miljoen euro, zoals in tabel 1 te zien is.

Van de 29 miljoen euro subsidie aan DEO heeft 22 miljoen euro in 2015 een financieringsbestemming. Er is nog ruim 7 miljoen beschikbaar. Verwacht wordt dat het grootste deel van de middelen is uitgezet in 2017 en dat DEO zal overgaan in een beheersorganisatie. In het beleidsplan 2016-2020 en de midterm review zal ingegaan worden op invulling van deze nieuwe werkwijze. De in het huidige beleidsplan geformuleerde ambities zijn gerealiseerd; er zijn meer dan de beoogde projecten gerealiseerd en meer dan het in het beleidsplan beoogde bedrag heeft een bestemming gekregen.

## 5.2 Ervaringen met het proces van financiering

### *Het aanvragen van financiering bij DEO*

Het traject van aanvragen van een lening wordt als overzichtelijk gezien, er worden hierbij geen belemmeringen ervaren. Indien hulp nodig is, bijvoorbeeld bij het opstellen van documenten of een haalbaarheidsonderzoek, wordt deze door DEO geboden. Uit de interviews met zowel de initiatiefnemers als DEO blijkt dat de meeste partijen zelf al de in het handboek voorgeschreven documenten hebben opgesteld. De reden hiervoor is dat men in eerste instantie de mogelijkheden tot een bancaire lening verkend, of naast ondersteuning door DEO ook een financieringsaanvraag bij een bank doet; hiervoor zijn dergelijke documenten vereist.

Alle geïnterviewden, ook van de projecten die zijn afgefallen, zijn positief over de rol van DEO tijdens het proces van aanvraag van de financiering. De rol van DEO wordt omschreven als flexibel, meedenkend en toegankelijk. Vragen worden per ommekeer beantwoord en er is veel financiële en technische kennis bij DEO. Zo wordt hulp geboden bij het aanvragen van landelijke subsidies, maar ook bij het in beeld brengen van verschillende alternatieven om een gebouw te verduurzamen.

Alle initiatiefnemers zijn positief over het proces van financieringsaanvraag en de rol van DEO hierbij. Bij het proces van aanvragen van financiering bij DEO worden geen belemmeringen ervaren.

### *Revolverend financieren*

De geïnterviewden geven aan uiteraard geen bezwaar te hebben tegen het ontvangen van een subsidie, maar zien tegelijkertijd het maatschappelijk belang van revolverend financieren in; het geld kan op een later moment weer ingezet worden voor duurzaamheidsprojecten. Ook wordt aangegeven dat deze wijze van financieren geen belemmering is geweest voor de realisatie van het project. De financiering door DEO blijkt vaak doorslaggevend voor de realisatie van het project, omdat banken zonder de financiering door DEO geen lening voor duurzame projecten willen verstrekken. Initiatiefnemers waarbij het niet tot financiering door DEO is gekomen, geven eveneens aan dat een subsidie niet tot doorgang van hun project zou hebben geleid.

De terughoudendheid van banken wordt als problematisch ervaren. Banken kennen een afwijzingspercentage van 39% van financieringsaanvragen door MKB ondernemers in 2014<sup>8</sup>. Dit is één van de hoogste percentages van Europa. Voor duurzaamheidsprojecten ligt dit percentage nog veel hoger, zo blijkt uit de interviews. Banken staan in de meeste gevallen afwijzend tegenover duurzaamheidsinitiatieven als geen sprake is van aanvullende financiering. De risico's worden door de bank als te groot ervaren. Het is in de ogen van de banken te onduidelijk of initiatieven daadwerkelijk van de grond zullen komen en de exploitatiefase bereiken, daarnaast wordt ook het rendement van de initiatieven als te onzeker beschouwd. Volgens geïnterviewden verstrekt DEO deze leningen wél om twee redenen, 1) DEO dient maatschappelijke doelen en 2) DEO beschikt over specialistische kennis waardoor de risico inschatting goed gemaakt kan worden. DEO assisteert initiatiefnemers dan ook wel met de aanvraag van bancaire financiering.

Alle geïnterviewden die gefinancierd worden door DEO geven aan het principe van revolverend financieren een goede manier van financieren te vinden vanuit maatschappelijk oogpunt. Het revolverend financieren is geen belemmering voor de realisatie van projecten. De lening door DEO is in veel gevallen noodzakelijk voor het verkrijgen van bancaire financiering en daarmee voor de realisatie van het project.

<sup>8</sup> Panteia, in opdracht van de Europese Commissie, *Survey on the access to finances of enterprises (SAFE), Analytical report 2014*.

### *Rentetarieven*

Een bezwaar dat enkele geïnterviewden hebben, is de hoogte van het door DEO gehanteerde rentepercentage. Deze is marktconform en schommelt rond de door banken gehanteerde percentages voor bedrijfsinvesteringen. Initiatiefnemers geven aan dat de rente gezien de maatschappelijke doelen die met het project gediend worden, eigenlijk lager zou moeten zijn dan de rente die banken hanteren. Dit is onmogelijk in verband met de Europese regelgeving rond staatssteun. Deze schrijft voor dat het rentepercentage dat gehanteerd wordt door overheidsfondsen marktconform moet zijn. Dit is opgenomen in artikel 2.2. van de investeringsvoorwaarden van DEO.

De meerderheid van de initiatiefnemers geeft aan dat tegenover de wat hogere rente gunstige voorwaarden voor financiering staan. DEO financiert al in een vroege fase omdat zij oog heeft voor het maatschappelijk rendement. Daarnaast kent DEO om die reden, in sommige gevallen, een aflossingsvrije startperiode. Tot slot hanteert DEO een lange looptijd van de leningen, deze loopt tot 20 jaar. Een ander voorbeeld is dat DEO de mogelijkheid kent tot opschorting van de lening; wanneer een project vertraging oploopt mag de initiatiefnemer de lening op een later moment effectueren.

Initiatiefnemers kunnen, wanneer zij het maatschappelijk rendement verhogen rond hun project, een rentekorting krijgen. Een voorbeeld hiervan is een sportvereniging die zorgt dat buurtbewoners of leden particulier gebruik gaan maken van duurzame energie.

Door regelgeving rond staatssteun dient DEO marktconforme rentepercentages te hanteren. Initiatiefnemers geven aan dat DEO vanwege het oog voor het maatschappelijk rendement wel gunstige (overige) voorwaarden biedt. Het gaat hierbij om financiering in een vroege fase, een aflossingsvrije startperiode en een langere looptijd. Bij verhoging van het maatschappelijke rendement krijgen initiatiefnemers van maatschappelijke organisaties en verenigingen een rentekorting.

### **5.3 Ondersteuning met expertise vanuit DEO**

In 2015 zijn ongeveer 70 projecten ondersteund met inhoudelijke en/of financiële expertise vanuit DEO. Dit heeft tot 22 gefinancierde projecten geleid. Van de overige met expertise ondersteunde projecten lopen er nog 44. Projecten worden het meest ondersteund bij het financieel (her)structureren van het project.

Naast het bovenstaande is sprake van ondersteuning bij de aanvraag van financiering. Een veel voorkomende hulp die wordt geboden, is die bij de aanvraag van de landelijke SDE+ subsidie. Daarnaast wordt voor veel gebouwen in kaart gebracht welke verduurzamingsmaatregelen te treffen zijn. Alle initiatiefnemers zijn zeer tevreden over deze ondersteuning door DEO en geven aan, dat binnen DEO sprake is van grote technische en financiële kennis.

Naast dat DEO zelf projecten ondersteunt met expertise, verbindt zij verschillende partijen met elkaar die over specialistische kennis beschikken. Een voorbeeld hiervan is het verbinden van gelijksoortige projecten, op die manier hoeft niet iedere keer het wiel opnieuw te worden uitgevonden. Deze verbindende rol draagt bij aan de realisatie van projecten.

DEO levert veel inhoudelijke en financiële expertise. Initiatiefnemers geven aan zeer tevreden te zijn over deze vakkennis. Ook verbindt DEO partijen met elkaar die over specialistische kennis beschikken, wat leidt tot realisatie van projecten.



## 5.4 Kleinere initiatieven

Naast grote projecten kent DEO verschillende regelingen voor kleinere leningen. Het gaat om:

- Energie Lening Drenthe, een lening voor het MKB, maatschappelijke organisaties, stichtingen en verenigingen;
- Energie Lening Coevorden en Energie Lening Meppel: een samenwerking tussen parkmanagement Coevorden/Meppel en DEO. Deze biedt aangesloten bedrijven (MKB) een verduurzamingssubsidie vanuit het parkmanagement en een lening vanuit DEO. In dit kader zijn door DEO 200 bedrijfsbezoeken afgelegd. In het verlengde hiervan is een grootschalig project gestart in samenwerking met de provincie Drenthe, vijf parkmanagementorganisaties en VNO NCW. MKB ondernemers wordt een quickscan aangeboden waaruit mogelijkheden tot verduurzaming van energie en de opbrengsten en kosten hiervan blijken. DEO biedt vervolgens een lening aan om verduurzaming te realiseren.
- In samenwerking met de BOKD loopt de regeling Energieke Dorpshuizen waar 20 dorpshuizen gebruik van maken. Daarnaast wordt via de BOKD website de Energie Lening Drenthe onder de aandacht gebracht.
- In samenwerking met Natuur en Milieufederatie Drenthe is het Servicepunt Energie Lokaal Drenthe opgericht. Dit punt biedt ondersteuning aan lokale (bewoners)groepen die werken aan duurzame en lokale energieopwekking en energiebesparing.

De Energie Lening Drenthe kent een speciale uitwerking voor maatschappelijke organisaties. Omdat particuliere betrokkenen rond deze organisaties en verenigingen vaak gestimuleerd worden tot duurzaam energiegebruik, is er bij maatschappelijke organisaties een hoog maatschappelijk rendement te behalen. Wanneer deze organisaties verduurzaming bij leden of omwonenden weten te realiseren, profiteren deze organisaties van een korting op de door DEO gehanteerde rentepercentages. Een voorbeeld hiervan is voetbalvereniging ACV, waarbij 26 omwonenden gebruik gaan maken van zonnepanelen.

Een tweede bijdrage van de kleinere regelingen ligt in de bewustwording. Ten opzichte van de grote projecten dragen de kleinere regelingen in mindere mate bij aan de provinciale doelstellingen, de bijdrage aan de bewustwording is, zo blijkt uit de interviews, echter groot.

Regelingen voor kleinere initiatieven dragen door hun maatschappelijk rendement bij aan de provinciale doelstellingen, daarnaast leiden de kleinere regelingen tot bewustwording over duurzaamheid.

## 5.5 Projecten die zijn afgevallen

De financiering door DEO is niet voldoende om een project te realiseren, maar zoals hierboven beschreven, wel noodzakelijk om aanvullende financiering te verkrijgen. Projecten worden nooit voor het volledige bedrag gefinancierd, maar tot een maximum van 50% van de totale kosten. Of een project doorgang kan vinden blijkt niet afhankelijk van de financiering door DEO, maar kent andere oorzaken. In de jaarverslagen worden de redenen dat projecten afvallen per project beschreven. Voorbeelden uit het jaarverslag van 2015 zijn: technische haalbaarheid, het niet toekennen van bancaire financiering, interne problemen tussen initiatiefnemers en faillissement. Ook vallen projecten af omdat blijkt dat deze uiteindelijk zonder de financiering van DEO gerealiseerd kunnen worden. Hierboven is reeds aangegeven dat subsidiering in plaats van financiering door DEO geen invloed zou hebben op de realisatie van projecten. In 2015 zijn 14 projecten afgevallen.

Het afvallen van projecten is geen gevolg van (het ontbreken van) de financiering door DEO.

## 6 ROL VAN DE PROVINCIE

### 6.1 Andere provinciale organisaties

Nadere bestudering van de energie organisaties in de provincies Overijssel, Noord-Brabant, Friesland en (twee in) Utrecht leert dat er veel overeenkomsten zijn tussen de verschillende energie organisaties. Het betreffen allen revolverende fondsen en allen zijn op afstand van de provincie geplaatst. Ook wordt de voorwaarde gesteld dat uitsluitend projecten die niet in aanmerking komen voor reguliere bancaire financiering gefinancierd worden vanuit het fonds. De wijze waarop de fondsen organisatorisch vormgegeven zijn verschilt; zo zijn sommigen ondergebracht in een BV en wordt de raad van toezicht gevormd door een commerciële bank. Op [www.publiekeenergiefondsen.nl](http://www.publiekeenergiefondsen.nl) staat een overzicht van alle publieke energiefondsen. Opvallend is dat de meeste publieke fondsen een veel groter budget hebben dan DEO. Zo heeft Energiefonds Overijssel een financierings-overeenkomst met de provincie voor een maximum bedrag van €250 miljoen tot 2027. Daarnaast is opvallend, dat deze energiefondsen relatief minder projecten realiseren. Zo zijn in 2014 van de 222 projectaanvragen bij energiefonds Overijssel 139 afgevallen, 27 goed gekeurd en 56 in behandeling<sup>9</sup>.

In het jaarverslag van 2014 geeft DEO aan dat er overleg plaatsvindt met het Amsterdamse Klimaat & Energiefonds, het Energiefonds Utrecht en het Funs Skjinne Fryske Enerzjy (FSFE), waarin ervaringen worden uitgewisseld en gezocht wordt naar manieren van samenwerking.

Ongeveer de helft van de geïnterviewden heeft ervaringen met andere provinciale fondsen. Zij geven aan met DEO de meest positieve ervaring te hebben. De oorzaak hiervan ligt in de laagdrempeligheid, de opzet van de aanvraagprocedure en de snelheid waarmee bij DEO wordt gewerkt.

### 6.2 Provincie Drenthe

Tijdens een aantal interviews wordt opgemerkt dat op het gebied van duurzaamheid voor de provincie een coördinerende rol ligt:

- Er bestaan verschillende provinciale regelingen en initiatieven op het gebied van duurzaamheid. Door initiatiefnemers wordt aangegeven dat regelingen als Green Deals, maar ook initiatieven vanuit de NOM en SNN gecoördineerd of gebundeld zouden moeten worden. Het gaat om initiatieven die de economie stimuleren en bijdragen aan verduurzaming. Er zou hier overzicht in moeten worden geboden, wellicht zou één loket opgericht kunnen worden.
- Naast de provincie hebben initiatiefnemers vaak te maken met het duurzaamheidsbeleid van gemeenten, zoals bij het aanvragen van vergunningen. Initiatiefnemers zien een rol voor de provincie om in het kader van een duurzame provincie met gemeenten hierover in gesprek te gaan, zodat meer uniformiteit en samenwerking ontstaat.

In het energierapport 'Transitie naar duurzaam'<sup>10</sup> van het Ministerie van Economische zaken wordt aangegeven dat komend jaar door middel van dialoog met burgers, bedrijven, en maatschappelijke organisaties de visie op energievoorziening tot stand zal komen. Daarnaast is de dialoog gericht op bewustwording rond duurzaamheid. Deze dialoog dient zoveel mogelijk aan te sluiten op bestaande initiatieven. Medeoverheden en maatschappelijke organisaties worden door het Ministerie actief benaderd met de vraag onderdelen van de dialoog te organiseren. De provincie Drenthe zou hiervoor aansluiting kunnen zoeken bij de ervaring van DEO zoals beschreven onder kleinere initiatieven.

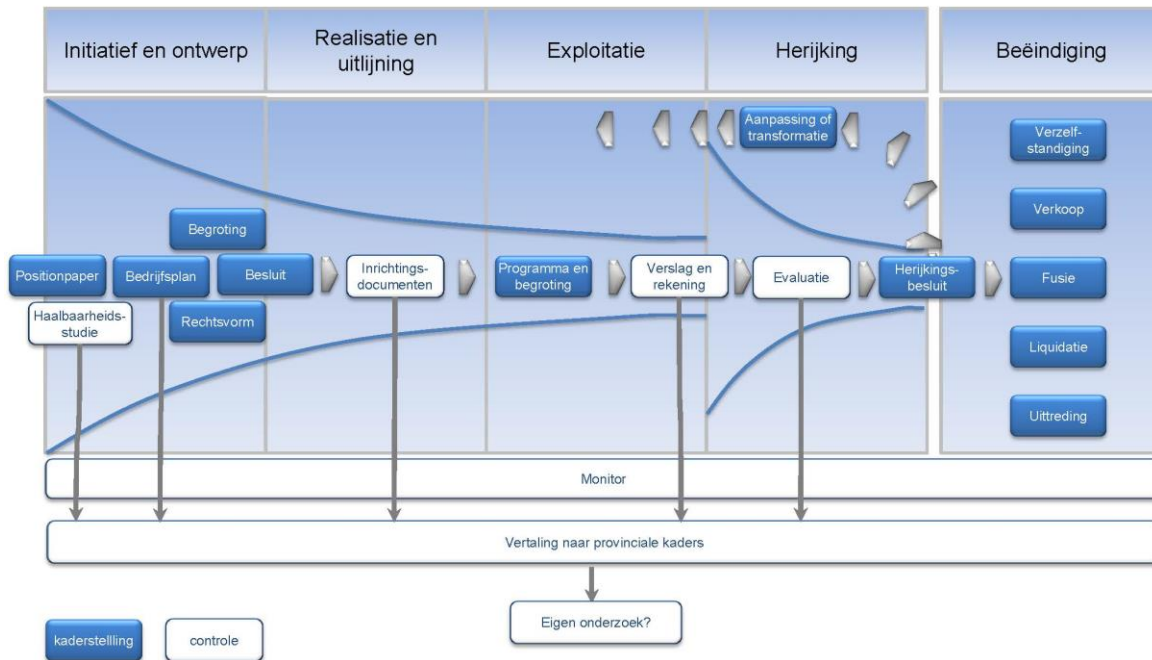
<sup>9</sup> Jaarverslag 2014 Energiefonds Overijssel

<sup>10</sup> <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/01/18/energie-rapport-transitie-naar-duurzaam>

## BIJLAGE 1 DE STURINGSPOSITIE VAN PS BIJ VERBONDEN PARTIJEN

### Betrokkenheid PS bij verbonden partijen

In de handreiking verbonden partijen (Statenstuk 2014-605) wordt ingegaan op sturingsmogelijkheden voor PS bij verbonden partijen (p.24). Deze mogelijkheden zijn afhankelijk van de levensfase waarin een verbonden partij zich bevindt en het besturingsmodel van de verbonden partij. In de onderstaande figuur zijn de verschillende levensfasen van een verbonden partij weergegeven.



Figuur 1. Levensfasen van een verbonden partijen en mogelijkheden tot kaderstelling en controle.

In de *initiatief- en realisatiefase* (samen de oprichtingsfase) worden de kaders en randvoorwaarden voor toetreding tot en inrichting van een verbonden partij opgesteld. Ook wordt dan gekozen voor een besturingsmodel. Het besturingsmodel is de wijze waarop bestuurlijk richting wordt gegeven aan en toezicht wordt gehouden op de verbonden partij. Het bepaalt daarnaast de sturingsmogelijkheden van GS en PS. Aan het eind van de oprichtingsfase stellen PS de kaders en randvoorwaarden vast.

Na de oprichtingsfase volgt de *exploitatiefase*, ofwel de uitvoeringsfase. PS worden in deze fase geïnformeerd door GS volgens het protocol verbonden partijen (Statenstuk 2014-644) en zien toe of de verbonden partij binnen de gestelde kaders zijn taken uitvoert en of de verbonden partij bijdraagt aan de provinciale doelstellingen. In de figuur is te zien dat het hierbij gaat om het beleidsplan, de begroting en de jaarstukken. Het protocol schrijft voor dat GS de stukken voorzien van een oplegger waarbij de link naar provinciale doelen wordt gelegd. Of PS in deze fase kan bijsturen (bijvoorbeeld door het al dan niet vaststellen van de jaarstukken) hangt af van het gekozen besturingsmodel.

Elke verbonden partij kent evaluatiemomenten, gedurende deze herijkingsfase (zie figuur 1) hebben PS de mogelijkheid tot bijsturing op eerder gestelde kaders. Deze mogelijkheid is in de exploitatiefase beperkter dan bij de oprichting; een bestaande verbonden partij heeft eigen besluitvormingsorganen, terwijl PS in de oprichtingsfase het besluitvormende orgaan is.

## BIJLAGE 2 OPRICHTING, ORGANITATIE EN BESTURINGSMODEL DEO

### *Oprichting*

De basis van de Drentse Energie Organisatie ligt in de Quicksan Duurzaam Energiebedrijf Drenthe die door de PvdA fractie in juni 2008 is uitgevoerd. Naar aanleiding van dit stuk en de discussie daarover in de vergadering van Commissie OGB van 17 juni 2009 en naar aanleiding van het Voorstel tot haalbaarheidsonderzoek Duurzaam Energie Bedrijf Drenthe van Groen Links, is door PS unaniem een amendement (A 2011-37) aangenomen om een haalbaarheidsstudie naar een Drentse Energie Organisatie uit te voeren.

Naar aanleiding van het amendement is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Dit heeft geresulteerd in het Statenuitvoeringsplan 2010-444 'Programma Klimaat en Energie: voortgang onderzoek oprichting Drentse energieorganisatie' met als bijlage de haalbaarheidsstudie 'Uitwerking Drentse Energie Organisatie (DEO)'. Er is onderzoek gedaan naar de toegevoegde waarde en organisatorische, financiële en juridische consequenties van de oprichting tot DEO. Op basis van deze haalbaarheidsstudie is op 29 september 2010 besloten tot oprichting van DEO. Ook is besloten dat een businessplan opgesteld zal worden waarin drie businesscases uit het haalbaarheidsonderzoek uitgewerkt worden. Op basis van het onderzoek en het businessplan heeft PS op 2 februari 2011 GS de opdracht gegeven tot uitwerking van DEO volgens de zogenaamde basisvarianten uit het businessplan (zie besturingsmodel en juridische vorm), zodat de DEO begin 2012 van start zou kunnen gaan.

Bij besluit van 18 oktober 2011 heeft de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties goedkeuring verleend aan de oprichting van DEO. Op 28 november 2011 is DEO ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en daarmee is DEO op 1 december 2011 officieel opgericht.

In 2014 zijn de verbonden partijen van de provincie Drenthe geëvalueerd (Statenuitvoeringsplan 2014 – 644). Hieruit blijkt dat DEO, mede vanwege het feit dat DEO op initiatief van de Staten is opgericht, in voldoende mate bij zowel de oprichting als in de exploitatiefase is betrokken.

### *Subsidie*

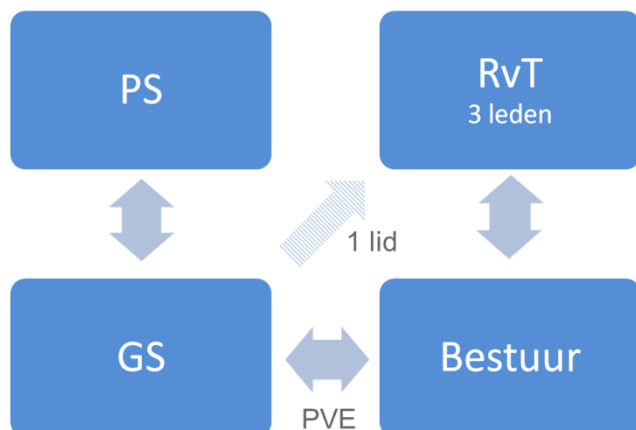
Subsidie	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Totaal
Oorspronkelijk	1,5	13	3	3	3	3	3	3	3	3	38,5
Werkelijk	0	4,2	25	0	0	0	0	0	0	0	29,2

Tabel 2 Overzicht oorspronkelijke en werkelijke subsidiëring aan DEO in miljoen euro.

In tabel 2 is de ontwikkeling van de subsidie-uitkering aan DEO weergegeven. In eerste instantie zou DEO jaarlijks 3 miljoen euro subsidie ontvangen met in het opstartjaar een uitkering van 1,5 miljoen en 13 miljoen in het eerste boekjaar. In totaal zou DEO 38,5 miljoen euro subsidie ontvangen. In november 2012 hebben de Staten met de begroting van 2013 besloten het resterende bedrag in zijn geheel uit te keren voor de periode 2012-2020. Dit hield verband met de Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof). Deze wet bevat regelgeving voor decentrale overheden over het bereiken en vasthouden van houdbare overheidsfinanciën. Naast het uitkeren van het gehele bedrag in één keer is besloten om per jaar 1 miljoen euro te bezuinigen; het totale subsidiebedrag kwam hiermee op 29,2 miljoen. Naar aanleiding van de eenmalige uitkering zijn de Statuten van DEO gewijzigd, om zo de invloed van GS aan het einde van de looptijd van de subsidie te vergroten.

### Organisatorische vormgeving en besturingsmodel

Het organogram van DEO en de omgeving van DEO ziet er als volgt uit:



Figuur 2 Organogram DEO en de omgeving van DEO

DEO is een stichting met statuten. Het besturingsmodel van DEO is een deelneming op afstand. De stichting kent een directeur en twee medewerkers. De directeur is belast met het bestuur van de stichting en wordt benoemd door de RvT. Tot de taken van de directeur behoren onder meer het opstellen van een beleidsplan, begroting en de uitvoering van activiteiten uit het beleidsplan (art. 11 statuten). De provincie (GS en/of PS) heeft geen zitting in de directie van de verbonden partij.

De RvT bestaat uit 3 leden, GS hebben het recht om één lid van de RvT voor te dragen (art.7 lid 1 statuten) en keuren het beleidsplan goed. Daarnaast is het bestuur van DEO (de directeur) gebonden aan het door GS opgestelde programma van eisen. De RvT is belast met het toezicht op de algemene gang van zaken in de stichting en het toezicht op het door de directie van de stichting gevoerde beleid (art. 5 statuten). Zij dient goedkeuring te verlenen aan documenten als het beleidsplan, het directiereglement, de P&C documenten en de samenwerking met rechtspersonen (art. 4 lid 2a t/m 2l statuten). Dit laatste houdt in dat de RvT goedkeuring verleent aan de uiteindelijke financiering van projecten door DEO. Ook voert de RvT functioneringsgesprekken met de directeur (art.2 lid 4 statuten).

De directeur legt verantwoording af aan de RvT (art. 4 statuten). Daarnaast legt de stichting verantwoording af aan GS via de subsidierelatie en is gebonden aan de voorwaarden zoals gesteld in de Algemene Subsidie Verordening (ASV) van de provincie Drenthe en de subsidiebeschikking. Onderdeel van de subsidievoorwaarden zijn het investeringsreglement, het handboek en de inkoopvoorwaarden. Indien DEO wijzigingen wil aanbrengen in deze documenten dient dit ter goedkeuring aan GS te worden voorgelegd. Ook schrijft de subsidiebeschikking voor dat jaarlijks een bestuurlijk overleg plaatsvindt tussen GS, de directeur en de RvT.

### BIJLAGE 3    PROGNOSES CO2 REDUCTIE EN DUURZAAM ENERGIE GEBRUIK TOT 2030

Hieronder is de prognose van duurzaam (hernieuwbaar) energieverbruik in Drenthe weergegeven:

Jaar	Totaal energieverbruik (TJ)	Hernieuwbaar energieverbruik (TJ)
2013	69.233	4.013 (5,8%)
2020	71.845	9.738 (13,6%)
2023	71.699	10.829 (15,1%)
2030	70.479	15.186 (21,5%)

Tabel 3. Prognose totaal en hernieuwbaar energieverbruik tot 2030<sup>11</sup>

Zoals ook hierboven aangegeven kan op basis van de prognoses gesteld worden dat de doelstelling van 16% in 2020 niet gehaald wordt. De verwachting is nu dat in 2020 het aandeel duurzame energie 13,6% is. In de 'Actualisatie energiebalansen Drenthe' wordt betoogd dat de omstandigheden in Drenthe dit verschil rechtvaardigen; het landoppervlakte dat geschikt is voor zon PV op daken, windturbines en zonneweiden is naar schatting 7,5% van het daarvoor geschikte landoppervlakte in Nederland.

#### *Landelijke doelstellingen en prognoses*

In 2014 was 5,6% van het totale energieverbruik in Nederland hernieuwbare energie en in 2013 was dit 4,8%. De toename in 2014 is een stuk groter dan de toename in de laatste jaren<sup>12</sup>. Dit is deels te wijten aan een afname van het totale energieverbruik in Nederland.

De Europese Unie heeft de doelstellingen voor duurzame energie vastgelegd in het Beleidsplan Europa 2020. In Europees opzicht loopt Nederland achter op het gebied van hernieuwbaar energieverbruik, alleen Malta en Luxemburg verbruiken minder hernieuwbare energie<sup>13</sup>. Het Europese verbruik van hernieuwbare energie ligt op 15,6% van het totale Europese energieverbruik. Het verbruik per land verschilt van 52,1% in 2015 in Zweden tot 3,6% in Luxemburg. De meerderheid van de Europese landen behaald in 2020 de doelstelling van 16% duurzame energie. De verwachting is dat Nederland deze doelstelling niet haalt; Nederland komt uit op 10,6% in 2020.

<sup>8</sup> ECN, Energie en emissies Drenthe 2020, 2023 en 2030

<sup>12</sup> Persbericht CBS d.d. 29 juni 2015: 'Sterke groei aandeel hernieuwbare energie'

<sup>13</sup> [www.kennislink.nl/publicaties/duurzame-energie-komt-te-traag-van-de-grond](http://www.kennislink.nl/publicaties/duurzame-energie-komt-te-traag-van-de-grond)

## BIJLAGE 4 GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Ministerie van Economische zaken (2016), Energierapport transitie naar duurzaam
- Plan van aanpak 2015 Drentse Energie Organisatie
- Persbericht CBS d.d. 29 juni 2015: 'Sterke groei aandeel hernieuwbare energie'
- A. van Roekel, 24 juni 2015, 'Duurzame energie komt te traag van de grond', [www.kennislink.nl/publicaties/duurzame-energie-komt-te-traag-van-de-grond](http://www.kennislink.nl/publicaties/duurzame-energie-komt-te-traag-van-de-grond)
- Jaarverslag 2015 Drentse Energie Organisatie
- Energie en emissies Drenthe 2020, 2023 en 2030, ECN, juni 2015
- Algemene inkoopvoorwaarden Stichting Drentse Energie Organisatie
- Investeringsreglement Drentse Energie Organisatie
- GS-brief d.d. 01-07-2015: Jaarverslag 2014 Drentse Energie Organisatie
- Energiefonds Overijssel, Jaarverslag 2014
- Protocol verbonden partijen (Statenstuk 2014-644)
- Handreiking verbonden partijen (Statenstuk 2014-605)
- GS-brief d.d. 02-07-2014: Jaarverslag 2013 Drentse Energie Organisatie
- GS-brief d.d. 03-07-2013: Jaarverslag 2012 en de tussentijdse rapportage 2013 van de Drentse Energie Organisatie
- Statuten Drentse Energie Organisatie
- Beleidsplan 2012-2015 Drentse Energie Organisatie
- Handboek Drentse Energie Organisatie, 31 mei 2012
- Agentschap NL, CBS, ECN en planbureau voor de leefomgeving (2012), Berekening van de CO<sub>2</sub> emissies, het primair energie gebruik en het rendement van elektriciteit in Nederland
- GS-brief d.d. 01-12-2011: oprichting Drentse Energie Organisatie
- Statenstuk 2010-462 Drentse Energie Organisatie
- Statenstuk 2010-444 Programma Klimaat en Energie: voortgang onderzoek oprichting Drentse energieorganisatie met als bijlage het rapport:
- Provincie Fryslân, 11 oktober 2010, Duorsume enerzjy yn Fryslân, Energiegebruik en productie van duurzame energie (2010, 2015, 2020)
- Uitwerking Drentse Energie Organisatie (DEO). Onderzoek naar de toegevoegde waarde en organisatorische, financiële en juridische consequenties van DEO, 29-10-2010.
- Voorstel haalbaarheidsonderzoek Duurzaam Energiebedrijf Drenthe (nr.2009-424) – Groenlinksfractie, opgesteld door Tensor Energy, 23 juni 2009
- Quicksan Duurzaam Energiebedrijf Drenthe (nr. 2009-384) – PvdA fractie (deels opgesteld door Rebelgroup Advisory), 8 juni 2009

## BIJLAGE 5 LIJST MET GEÏNTERVIEWDEN

Dhr. A. van Ardenne	Astron
Dhr. J.T. van den Brug	Zonneparken Nederland BV
Dhr. S. Bakker	Provincie Drenthe – Subsidie en Inkoop
Dhr. C. Buitendorp	RSG Wolfsbos Hoogeveen
Dhr. E. Doorten	Green Planet
Dhr. M. Grit	Roelofs BV
Dhr. J. Groenwold	Pluimveebedrijf Bunne
Dhr. G. Hoek	Directeur Drentse Energie Organisatie
Dhr. J.R. Kunstman	Bosbad Noord-Sleen
Dhr. B. Pents	Provincie Drente – Milieu, bodem en energie
Dhr. S. Roelofs	Biogas Plus – Drentse Hoeve
Dhr. A. Scheper	Provincie Drenthe – Milieu, bodem en energie
Dhr. B. Strijker	Parkmanagement Coevorden
Dhr. E. Veenstra	Rendo – Meppel Energie BV
Dhr. M. Veenstra	Stichting Dingspilhuus Diever
Dhr. R. van Wisselingh	Solease